13 शास्त्राणि
Scriptures

Five well known ślokas from *Śrīmad Vālmīki Rāmāyaṇam, Śrīmad Bhagavad Gītā, Śrīmad Bhāgavatam, Manusmṛti, Upaniṣads* and *Raghuvamśa* are given below along with their prose order. With the knowledge that you have gained from this study of Sanskrit you should be able to grasp the meaning of these verses.

13.1 श्रीमद्वाल्मीकिरामायणम्
Śrīmad Vālmīki Rāmāyaṇam

1. *Sage Viśvāmitra to Daśaratha*

अहं वेद्मि महात्मानं रामं सत्यपराक्रमम्।
वसिष्ठोऽपि महातेजा ये चेमे तपसि स्थिताः॥

The glorious sage Vasiṣṭha and all those who are steadfast in austerity and I know the great Rāma as the possessor of true prowess. *(Bālakāṇḍa 19.14)*

Prose Order:

अहं सत्यपराक्रमं महात्मानं (इति) रामं वेद्मि, महातेजा वसिष्ठः इमे ये तपसि स्थिताः च अपि (विदन्ति)।

2. *King Daśaratha to Sage Viśvāmitra*

ऊनषोडशवर्षो मे रामो राजीवलोचनः।
न युद्धयोग्यतामस्य पश्यामि सह राक्षसैः॥

My lotus-eyed Rāma is less than sixteen years old. I do not perceive his capacity to wage war with the Rākṣasas. *(Bālakāṇḍa 20.2)*

Prose Order:

मे राजीवलोचनः रामः ऊनषोडशवर्षः (भवति), अस्य राक्षसैः सह युद्धयोग्यतां न पश्यामि।

3. *Sage Viśvāmitra to Śrī Rāma and Lakṣmaṇa*

कौसल्यासुप्रजा राम पूर्वा सन्ध्या प्रवर्तते।

उत्तिष्ठ नरशार्दूल कर्तव्यं दैवमाह्निकम्॥

O Rāma! the worthy son of Kausalyā, the morning twilight has set in. Get up. O tiger among men! Contemplation on the deity and the daily duties have to be performed. *(Bālakāṇḍa 23.2)*

Prose Order:

हे राम, कौसल्यासुप्रजा, पूर्वा सन्ध्या प्रवर्तते, नरशार्दूल उत्तिष्ठ, दैवम् आह्निकम् कर्तव्यम्।

4. *Janaka to Śrī Rāma*

इयं सीता मम सुता सहधर्मचरी तव।
प्रतीच्छ चैनां भद्रं ते पाणिं गृह्णीष्व पाणिना॥

This Sītā, my daughter, is your companion in discharging your sacred duties. Take her hand in your own and accept her. May good betide you. (*Bālakāṇḍa 73.26*)

Prose Order:

इयं सीता मम सुता तव सहधर्मचरी (भवति), एनां च प्रतीच्छ पाणिना पाणिं गृह्णीष्व, ते भद्रम् (अस्तु)।

5. *Sumitrā to Lakṣmaṇa*

रामं दशरथं विद्धि मां विद्धि जनकात्मजाम्।
अयोध्यामटवीं विद्धि गच्छ तात यथासुखम्॥

Consider Rāma to be Daśaratha, look upon Sītā as myself, experience the forest as Ayodhyā and depart happily, my dear. *(Ayodhyākāṇḍa 40.9)*

Prose Order:

तात, रामं दशरथं विद्धि, जनकात्मजां मां विद्धि। अटवीं अयोध्यां विद्धि, यथासुखं गच्छ।

◈

13.2 श्रीमद्भगवद्गीता

Śrīmad Bhagavad Gītā

1. कर्मण्येवाधिकारस्ते मा फलेषु कदाचन ।
   मा कर्मफलहेतुर्भूः मा ते सङ्गोऽस्त्वकर्मणि ॥

Thy right is to work only but never to its fruits; let the fruit of action be not thy motive, nor let thy attachment be to inaction. *(Chapter 2.47)*

Prose Order:

कर्मणि एव ते अधिकारः, फलेषु मा कदाचन, कर्मफलहेतुः मा भूः, ते सङ्गः अकर्मणि मा अस्तु ।

2. यदा यदा हि धर्मस्य ग्लानिर्भवति भारत ।
   अभ्युत्थानमधर्मस्य तदात्मानं सृजाम्यहम् ॥

Whenever there is decay of righteousness, O Bhārata, and unrighteousness, is on the rise, then I manifest Myself. *(Chapter 4.7)*

Prose Order:

हे भारत, यदा यदा हि धर्मस्य ग्लानिः भवति, अधर्मस्य अभ्युत्थानं (भवति), तदा अहम् आत्मानं सृजामि ।

3. परित्राणाय साधूनां विनाशाय च दुष्कृताम् ।
   धर्मसंस्थापनार्थाय सम्भवामि युगे युगे ॥

I am born in every age for the protection of the good, for the destruction of the wicked, and for the establishment of righteousness. *(Chapter 4.8)*

Prose Order:

साधूनां परित्राणाय, दुष्कृतां विनाशाय, धर्मसंस्थापनार्थाय च, युगे युगे सम्भवामि ।

4. पत्रं पुष्पं फलं तोयं यो मे भक्त्या प्रयच्छति ।
   तदहं भक्त्युपहृतमश्नामि प्रयतात्मनः ॥

Whoever offers Me with devotion a leaf, a flower, a fruit, water, that I accept, offered by the pure minded with devotion. *(Chapter 9.26)*

Prose Order:

यः मे पत्रं पुष्पं फलं तोयं भक्त्या प्रयच्छति प्रयतात्मनः, भक्त्या उपहृतं तत् अहम् अश्नामि ।

सर्वधर्मान्परित्यज्य मामेकं शरणं व्रज ।
अहं त्वा सर्वपापेभ्यो मोक्षयिष्यामि मा शुचः ॥

Abandoning all dharmas, take refuge in Me alone; I will liberate thee from all sins; grieve not. *(Chapter 18.66)*

Prose Order:

सर्वधर्मान् परित्यज्य माम् एकं शरणं व्रज, अहं सर्वपापेभ्यः त्वा मोक्षयिष्यामि, मा शुचः ।

◈

13.3 श्रीमद्भागवतम्

Śrīmad Bhāgavatam

1. निशीथे तम उद्भूते जायमाने जनार्दने ।
देवक्यां देवरूपिण्यां विष्णुः सर्वगुहाशयः ।
आविरासीद् यथा प्राच्यां दिशीन्दुरिव पुष्कलः ॥

In the pitch darkness of midnight, Mahāviṣṇu, the dweller of all hearts, was born of the divinely beautiful Devakī, like the full moon rising on the eastern horizon. *(Skandha 10.3.8)*

Prose Order:

सर्वगुहाशयः विष्णुः निशीथे तमः उद्भूते जायमाने जनार्दने देवक्यां देवरूपिण्यां यथा प्राच्यां दिशि पुष्कलः इन्दुः इव आविरासीत् ।

2. तव विक्रीडितं कृष्ण नृणां परममङ्गलम् ।
कर्णपीयूषमास्वाद्य त्यजत्यन्यस्पृहां जनः ॥

O Kṛṣṇa! hearing about your holy and auspicious sports, which is a real nectar

for the ear, the people leave all other desires. *(Skandha 11.6.44)*

Prose Order:

हे कृष्ण, नृणां परममङ्गलं कर्णपीयूषं तव विक्रीडितं जनः आस्वाद्य अन्यस्पृहां त्यजति।

3. सर्ववेदान्तसारं हि श्रीभागवतमिष्यते।
   तद्रसामृततृप्तस्य नान्यत्र स्याद् रतिः क्वचित् ॥

This *Bhāgavata* being the essence of all Vedānta, it is natural that one who is satisfied in its study does not feel interest in any other text. *(Skandha 12.13.15)*

Prose Order:

श्रीभागवतं सर्ववेदान्तसारं हि इष्यते। तत् रसामृततृप्तस्य अन्यत्र क्वचित् रतिः न स्यात्।

4. न खलु गोपिकानन्दनो भवानखिलदेहिनामन्तरात्मदृक्।
   विखनसार्थितो विश्वगुप्तये सख उदेयिवान् सात्वतां कुले॥

O Friend! you are not merely the Gopikā's son, but the witness of the inner essence of all embodied beings. Prayed by Brahmā, you have risen in the clan of the Yadus for the protection of the world. *(Skandha 10.31.4)*

Prose Order:

सख भवान् न खलु गोपिकानन्दनः, अखिलदेहिनां अन्तरात्मदृक् विखनसार्थितः (भवान्) विश्वगुप्तये सात्वतां कुले उदेयिवान्।

5. निरपेक्षं मुनिं शान्तं निर्वैरं समदर्शनम्।
   अनुव्रजाम्यहं नित्यं पूयेयेत्यङ्घ्रिरेणुभिः॥

I always follow the sage who desires nothing, who is always tranquil and who has enmity to none in order that I may get purified by the dust of his feet. *(Skandha 11.14.16)*

Prose Order:

अहं अङ्घ्रिरेणुभिः पूयेयेत् (इति चिन्तयन्) निरपेक्षं निर्वैरं समदर्शनं शान्तं मुनिं नित्यम् अनुव्रजामि।

◈

13.4 मनुस्मृतिः

Manusmṛti

1. न जातु कामः कामानामुपभोगेन शाम्यति ।
   हविषा कृष्णवर्त्मेव भूय एवाभिवर्धते ॥

Desire is never satisfied by the enjoyment of its objects. Like fire fed with ghee, it only flares up all the more. *(Chapter 2.94)*

Prose Order:

कामः कामानाम् उपभोगेन न जातु शाम्यति । हविषा कृष्णवर्त्म इव भूयः एव अभिवर्धते ।

2. श्रुत्वा स्पृष्ट्वा च दृष्ट्वा च भुक्त्वा घ्रात्वा च यो नरः ।
   न हृष्यति ग्लायति वा स विज्ञेयो जितेन्द्रियः ॥

One who, having heard, having touched, having seen, having tasted and having smelt does not become joyful nor sink in sorrow, is declared as one who has conquered his senses. *(Chapter 2.98)*

Prose Order:

यः नरः श्रुत्वा स्पृष्ट्वा दृष्ट्वा भुक्त्वा घ्रात्वा न हृष्यति ग्लायति वा सः जितेन्द्रियः विज्ञेयः ।

3. सर्वं परवशं दुःखं सर्वमात्मवशं सुखम् ।
   एतद्विद्यात्समासेन लक्षणं सुखदुःखयोः ॥

Sorrow is for one who depends on the external world; joy for one who depends on one's own self. Know this to be the nature of joy and sorrow. *(Chapter 4.160)*

Prose Order:

सर्वं परवशं दुःखम् । सर्वम् आत्मवशं सुखम् । एतत् सुखदुःखयोः लक्षणं समासेन विद्यात् ।

4. धर्म एव हतो हन्ति धर्मो रक्षति रक्षितः ।
   तस्माद्धर्मो न हन्तव्यो मा नो धर्मो हतोऽवधीत् ॥

Dharma destroys its destroyer. Dharma protects its protector. Therefore

virtues should not be destroyed. Let not such dharma (which has been destroyed) destroy us. *(Chapter 8.15)*

Prose Order:

हतः धर्मः एव हन्ति। रक्षितः धर्मः रक्षति। तस्मात् धर्मः न हन्तव्यः। हतः धर्मः नः मा अवधीत् ।

5. अज्ञेभ्यो ग्रन्थिनः श्रेष्ठाः ग्रन्थिभ्यो धारिणो वराः।
   धारिभ्यो ज्ञानिनः श्रेष्ठाः ज्ञानिभ्यो व्यवसायिनः॥

Greater than the ignorant are those who have read the scriptures. Still greater are those who have memorized them. Greater still are those who know their meaning. The best are those who put them to practice. *(Chapter 12.103)*

Prose Order:

अज्ञेभ्यः श्रेष्ठाः ग्रन्थिनः, ग्रन्थिभ्यः वराः धारिणः, धारिभ्यः श्रेष्ठाः ज्ञानिनः, ज्ञानिभ्यः व्यवसायिनः (श्रेष्ठाः)।

◈

13.5 उपनिषद्

Upaniṣad

1. द्वा सुपर्णा सयुजा सखाया समानं वृक्षं परिषस्वजाते।
   तयोरन्यः पिप्पलं स्वाद्वत्ति अनश्नन्नन्यो अभिचाकशीति॥

Two birds bound to one other in close friendship, perch on the same tree. One of them eats the fruits of the tree with relish, while the other looks on without eating. *(Muṇḍakopaniṣad 3.1.1)*

Prose Order:

सयुजा सखाया द्वा सुपर्णा समानं वृक्षं परिषस्वजाते। तयोः अन्यः स्वादु पिप्पलम् अत्ति। अन्यः अनश्नन् अभिचाकशीति।

2. प्रणवो धनुः शरो ह्यात्मा ब्रह्म तल्लक्ष्यमुच्यते ।
अप्रमत्तेन वेद्धव्यं शरवत् तन्मयो भवेत् ॥

The Praṇava is the bow, the Ātman is the arrow and Brahman is said to be its mark. It should be hit by one who is self-collected and the one who hits becomes, like the arrow, one with the mark, which is Brahman. *(Muṇḍakopaniṣad 2.2.4)*

Prose Order:

धनुः प्रणवः, शरः हि आत्मा, लक्ष्यं तत् ब्रह्म उच्यते, अप्रमत्तेन वेद्धव्यं, शरवत् तन्मयः भवेत् ।

3. उत्तिष्ठत जाग्रत प्राप्य वरान् निबोधत ।
क्षुरस्य धारा निशिता दुरत्यया दुर्गं पथस्तत् कवयो वदन्ति ॥

Arise, awake; having reached the great teachers realize that Ātman. Like the sharp edge of a razor is that path, difficult to cross and hard to tread – thus say the wise. *(Kaṭhopaniṣad 1.3.14)*

Prose Order:

उत्तिष्ठत, जाग्रत, वरान् प्राप्य निबोधत । कवयः तत् पथः क्षुरस्य धारा निशिता दुरत्यया दुर्गं (इति) वदन्ति ।

4. आत्मानं रथिनं विद्धि शरीरं रथमेव तु ।
बुद्धिं तु सारथिं विद्धि मनः प्रग्रहमेव च ॥

Know the Ātman as the Lord of the chariot, and the body as the chariot. Know the intellect as the charioteer and the mind verily as the reins. *(Kaṭhopaniṣad 1.3.3)*

Prose Order:

आत्मानं रथिनं विद्धि, शरीरं एव तु रथम् (इति विद्धि) । बुद्धिं तु सारथिं विद्धि । मनः प्रग्रहम् एव च (इति विद्धि) ।

5. इन्द्रियाणि हयानाहुः विषयांस्तेषु गोचरान् ।

आत्मेन्द्रियमनोयुक्तं भोक्तेत्याहुर्मनीषिणः ॥

The senses, they say, are the horses, and their roads are the sense objects. When an individual is united with the body, the sense and the mind, the wise call him the enjoyer. *(Kaṭhopaniṣad 1.3.4)*

Prose Order:

इन्द्रियाणि हयान् आहुः। विषयान् तेषु गोचरान् (आहुः)। आत्मेन्द्रियमनोयुक्तं भोक्ता इति मनीषिणः आहुः।

◈

13.6. रघुवंशः

Raghuvaṁśa

1. वागर्थाविव सम्पृक्तौ वागर्थप्रतिपत्तये।
   जगतः पितरौ वन्दे पार्वतीपरमेश्वरौ ॥

I bow down to Pārvatī and Parameśvara, the world parents, who like word and meaning are unified, so that I may attain right knowledge of word and sense. *(Sarga 1.1)*

Prose Order:

वाक्-अर्थ-प्रतिपत्तये वागर्थाविव सम्पृक्तौ जगतः पितरौ पार्वतीपरमेश्वरौ (अहं) वन्दे।

2. तावुभावपि परस्परस्थितौ वर्धमानपरिहीनतेजसौ।
   पश्यति स्म जनता दिनात्यये पार्वणौ शशिदिवाकराविव ॥

Standing face to face in opposition, on the full moon day, the people beheld them (Rāma and Paraśurāma) like the sun and the moon at the end of the day, with the glory of the one waxing and that of the other waning. *(Sarga 11.82)*

Prose Order:

पार्वणौ दिनात्यये शशिदिवाकरौ इव तौ उभौ अपि परस्परस्थितौ वर्धमानपरिहीनतेजसौ जनता पश्यति स्म।

3. स सीतालक्ष्मणसखः सत्यात् गुरुमलोपयन् ।
विवेश दण्डकारण्यं प्रत्येकं च सतां मनः ॥

With Lakṣmaṇa and Sītā for companions, helping his father not to stray from truth, Rāma entered the Daṇḍaka forest, and the heart of every good man. *(Sarga 12.9)*

Prose Order:

सः सीतालक्ष्मणसखः सत्यात् गुरुम् अलोपयन् , दण्डकारण्यं प्रत्येकं सतां मनः च विवेश ।

4. प्रवृत्तौ उपलब्धायां तस्याः सम्पातिदर्शनात् ।
मारुतिः सागरं तीर्णः संसारं इव निर्ममः ॥

On meeting Sampāti they got news of Sītā. Māruti crossed the ocean, as a selfless soul transcends this transitory life. *(Sarga 12.60)*

Prose Order:

सम्पातिदर्शनात् तस्याः प्रवृत्तौ उपलब्धायां निर्ममः संसारम् इव मारुतिः सागरं तीर्णः ।

5. स सेतुं बन्धयामास प्लवगैः लवणाम्भसि ।
रसातलात् इव उन्मग्नं शेषं स्वप्नाय शार्ङ्गिणः ॥

Across the briny sea, with the help of the monkeys he built a bridge which resembled Śeṣa rising from the nether regions for Viṣṇu to sleep on. *(Sarga 12.70)*

Prose Order:

सः प्लवगैः लवणाम्भसि शार्ङ्गिणः स्वप्नाय रसातलात् उन्मग्नं शेषम् इव सेतुं बन्धयामास ।

Transliteration and Pronunciation

In this book, Devanāgarī characters have been transliterated according to the scheme adopted by the International Congress of Orientalists at Athens in 1912. One fixed pronunciation value is given to each letter; f, q, w, x and z are not called to use. According to this scheme:

	sounds like		***sounds like***
अ	a o in s*o*n	ड्	ḍ d in *d*og
आ	ā a in m*a*ster	ढ्	ḍh dh in go*dh*ood
इ	i ī in *i*f	ण्	ṇ n in u*n*der
ई	ī ee in f*ee*l	त्	t
उ	u u in f*u*ll	थ्	th th in *th*umb
ऊ	ū oo in b*oo*t	द्	d th in *th*en
ऋ	ṛ ri in *ri*m	ध्	dh theh in brea*the* *h*ere
ए	e a in ev*a*de	न्	n
ऐ	ai y in m*y*	प्	p
ओ	o	फ्	ph ph in loo*p* *h*ole
औ	au ow in n*ow*	ब्	b
क्	k	भ्	bh bh in a*bh*or
ख्	kh ckh in bloc*kh*ead	म्	m
ग्	g (hard)	य्	y
घ्	gh gh in lo*g*-*h*ut	र्	r
ङ्	ṅ ng	ल्	l
च्	c ch in *ch*uckle	व्	v in a*v*ert
छ्	ch chh in catc*h* *h*im	श्	ś sh in *sh*ut
ज्	j	ष्	ṣ s in *s*ugar
झ्	jh dgeh in he*dgeh*og	स्	s
ञ्	ñ n in ba*n*yan	ह्	h
ट्	ṭ t in *t*ank	ं	ṁ
ठ्	ṭh th in an*t*-*h*ill	ः	ḥ (half h)

◈